

FiComin lausunto komission tekoälyavauksista

Eduskunnan liikenne- ja viestintävaliokunta on pyytänyt FiComilta lausuntoa valtioneuvoston kirjelmästä eduskunnalle, joka koskee komission ehdotusta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi tekoälyn harmonisoiduksi sääntelyksi (Artificial Intelligence Act) sekä valtioneuvoston selvityksestä, joka koskee komission tiedonantoa eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn. FiCom kiittää mahdollisuudesta tulla kuulluksi ja esittää kunnioittavasti seuraavaa:

Pääviestit:

- Suomen näkemykset ovat kannatettavia.
- Komission asetusehdotus on monin paikoin epäselvä ja vaatii tarkennusta.
- Asetukseen on lisättävä avoimen lähdekoodin alustat sekä perustutkimuksen julkaisemisen mahdollistavat poikkeukset.
- Asetus luo merkittävän hallinnollisen taakan niin yrityksille kuin viranomaisillekin, ja sen rikkomisesta säädetty seuraamukset ovat huomattavat.

Komission ehdotus tekoälyasetukseksi

Komission ehdottaman asetuksen tarkoituksena on parantaa sisämarkkinoiden toimintaa luomalla edellytykset tekoälyn käyttöönotolle. Ehdotetun kaltainen, monin paikoin epäselvä sääntely ei kuitenkaan ole omiaan kannustamaan tekoälykehitykseen. Tavoitteena on vahvistaa Euroopan kilpailukykyä, mutta asetuksen toteutuminen nyt ehdotetussa muodossa tarkoittaisi päinvastoin estettä tai vähintäänkin hidastetta tekoälyn kehittämiselle ja uusien toimijoiden markkinoille tulemiselle. Kuten valtioneuvoston kannassakin todetaan, selkeä sääntelykehys, oikeudellinen varmuus sekä tasapuolinen kilpailuympäristö auttavat lisäämään kuluttajien, julkisen sektorin ja yritysten luottamusta tekoälyyn ja siten nopeuttamaan tekoälyn käyttöönottoa.

Ilmoitettuna tavoitteena on, että sääntely koskisi rajattua osaa tekoälyjärjestelmien käyttötapauksista, mutta tekoäly on määritelty asetusehdotuksessa liian laajasti. Käytännössä kaikki tekoälysovellukset lukeutuvat johonkin neljästä käyttötarkoitukseluokasta, joista minimaalisen tai olemattoman riskin käyttötarkoituksen tekoälyjärjestelmiinkin kohdistuu esimerkiksi läpinäkyvyysvelvoitteita. Lisäksi ehdotetussa artiklassa 52 kuvattujen läpinäkyvyysvelvoitteiden osalta ihmisten kanssa vuorovaikutuksessa olevien järjestelmien määritelmä jää epäselväksi, sillä tekoäly on integroitu osa monessa käyttäjälle suunnatussa järjestelmässä, kuten suosituksissa, hauissa, ohjeiden antamisessa sekä ennakoimisessa. Asetuksesta ei myöskään käy ilmi, miten laajaksi läpinäkyvyysvelvoitteiden soveltamisala on todellisuudessa tarkoitettu – ja kuinka laaja soveltamisala ylipäättään on tarkoituksenmukaista.

Kokonaan kiellettävien tekoälyjärjestelmien määrittelyn tulee olla valtioneuvoston kirjelmässä esitetyn mukaisesti selkeää, tarkkarajaista ja oikeasuhtaista. Erityisesti komission ehdottaman 5 artiklan kohdan a alitajuntaista manipulointia sekä kohdan b henkilön haavoittuvuuden hyödyntämistä ei ole määritelty

tarkasti. Vastaavasti korkean riskin tekoälyjärjestelmien määritelmä on vähintäänkin tulkinnanvarainen. FiCom yhtyy valtioneuvoston kantaan, jonka mukaan korkean riskin käyttötapauksiin kohdennettavan sääntelyn soveltamisalan tulee olla selkeä, oikeasuhtainen ja perusteltu.

Soveltamisalan lisäksi myös vastuunjako on epäselvä, sillä esimerkiksi järjestelmän kehittäjän ja järjestelmän käyttäjän vastuu ei ole oikeasuhtainen. Järjestelmän kehittänyt toimija ei aina voi hallita esimerkiksi sitä, mitä dataa järjestelmän käyttäjä käyttää. Muutenkin on epäselvää, miten voidaan aidosti arvioida koulutus-, validointi- ja testaustietoaaineistojen virheettömyys.

Asetukseen tulee luoda poikkeus avoimen lähdekoodin järjestelmien ja työkalujen kehittäjille. Usea toimija käyttää nykyään esimerkiksi TensorFlow'n kaltaisia ilmaisia avoimen lähdekoodin ohjelmistokirjastoja tekoälyjärjestelmien luomiseen. Mikäli vastuu vaatimusten noudattamisesta olisi alustalla eikä alustan avulla luodun tekoälyjärjestelmän luoneella sekä sitä hallinnoivalla taholla, avoimen lähdekoodin alustojen kehittäminen vaikeutuisi merkittävästi. Vastaavasti myös perustutkimuksen julkaisemiselle tulisi saada poikkeus, koska kyseessä ei ole tekoälyjärjestelmän saattaminen markkinoille.

Asetuksessa säädetään lukuisista korkean riskin tekoälyjärjestelmille asetettavista vaatimuksista, joiden todellisista vaikutuksista ei ole tehty riittävää arviointia ja joiden asianmukaisuuden määritelmä jää hämäräksi. Ilmoitusviranomaisille sekä vaatimustenmukaisuuden arviointilaitoksille ehdotetaan mittavia uusia tehtäviä, joiden aiheuttamien kustannusten yhteiskunnallisia vaikutuksia ei ole huomioitu. Komission esittämiä euromääräisiä arvioita ei ole avattu, eikä asetusehdotuksesta käy ilmi lukujen taustat.

Komissio ehdottaa, että sille siirretään laajasti valtaa antaa delegoituja säädöksiä määräämättömäksi ajaksi sekä täytäntöönpanovaltaa tiettyjen määriteltyjen asioiden osalta. Valtioneuvosto nostaa aiheellisesti esiin delegoitavan säädösvallan ja täytäntöönpanovallan tarkoituksenmukaisuuden sekä sääntelyn ennakoitavuuden eri toimijoille.

FiCom yhtyy valtioneuvoston näkemykseen siitä, että säädösten ja säädösehdotusten keskinäisriippuvuuden vuoksi sääntelyä tulisi arvioida kokonaisuutena EU-lainsäädännön laadun, selkeyden ja toimivuuden kannalta. Useisiin toimijoihin kohdistuu tulevaisuudessa lukuisista muista säädöksistä johtuvia velvoitteita, jolloin säädöskokonaisuudella voi olla jo kilpailullisiakin vaikutuksia. Asetus ei saa johtaa ylisääntelyyn. Nyt ehdotetut seuraamukset ovat huomattavia ja epäsuhdassa esimerkiksi yleiseen tietosuoja-asetukseen perustuvien seuraamusten kanssa.

Komission tiedonanto eurooppalaisesta lähestymistavasta tekoälyyn

Suomen kannaksi ehdotetaan, että yritysten ja talousalueiden välinen globaali kilpailutilanne vaatii, että EU:sta luodaan tekoälyn kehittämiselle ja soveltamiselle suotuisa toimintaympäristö, joka kannustaa investointeihin ja vahvistaa yritysten kilpailukykyä. Tämä on erittäin kannatettavaa - varsinkin, kun otetaan huomioon komission asetusehdotukseen sisältyvät ongelmat.

FiCom tukee myös Suomen näkemystä siitä, että digitaalista siirtymää tulee edistää kokonaisvaltaisilla investoinneilla innovatiiviseen teknologiaan ja osaamiseen. Osaamisen varmistamiseksi tarvitaan voimakasta

panostusta koulutukseen, tutkimukseen sekä tuotekehitykseen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että koulutuksen kaikilla asteilla tulee opettaa nykyistä laajemmin paitsi tietotekniikan käyttöä, myös sen hyödyntämistä ja kehittämistä. Teknisten alojen aloituspaikkoja on lisättävä, ja aiemman osaamisen päivittäminen vastaamaan työelämän nykytarpeita on varmistettava joustavilla koulutusratkaisuilla.